NOTE ȘI DISCUȚII

Ioana Maria Petrescu, Bogdan Stanciu, Emil Creangă*.

ROMULA. DE LA UITARE LA PUNERE ÎN VALOARE

Mots-clé: *Romula,* colonie romaine, site archéologique.

Resumé: *Romula*, la capitale de la province romaine *Dacia Malvensis*, a connu une évolution rapide et spectaculaire. Fondée au début du IIe siècle par les soldats romains, qui avaient érigé à cet endroit une fortification en terre et qui obtiendra, un siècle plus tard, le rang de *colonia*, *Romula* deviendra l'une des plus prospères villes de la région; cependant elle fut quittée par les citoyens romains durant le règne de l'empereur Aurélien. Depuis la fin de la XVIIe siècle, les vestiges de *Romula* attirent l'attention des voyageurs et des hommes de cultures, souhaitant la restitution de son histoire. Les fouilles archéologiques organisées depuis 1900, ont révélé une série d'aspects concernant le passe de la colonie romaine, aspects connus par les spécialistes de l'histoire romaine.

La richesse des vestiges de *Romula*, représente en même temps un argument et un avantage en vue de la transformation du site en un objectif culturel et touristique. C'est l'un des buts que le projet *Romula – capitala Daciei Malvensis,* démarré en 2007, s'était proposé. Actuellement, *Romula* représenté un site inconnu par le public; cependant cette situation pourrait être redressée par la mise en évidence du potentiel archéologique et son introduction dans le circuit du tourisme culturel. Pour cela, l'ensemble devrait être « attractif » et « accessible ».

Cuvinte cheie: Romula, colonie romană, sit arheologic

Rezumat: *Romula*, capitala provinciei romane *Dacia Malvensis* a cunoscut o evoluție rapidă și spectaculoasă. Fondată în sec. al II-lea de soldații romani, un secol mai târziu a ajuns la rangul de *colonia*, fiind una din cele mai prospere orașe din regiune. Cu toate acestea a fost părăsit de soldații romani în timpul domniei împăratului Aurelian. Începând cu sec. al XVII-lea s-a produs reconstituirea istoriei sale. Bogăția vestigiilor recomandă acest sit pentru a deveni un obiectiv cultural și turistic. Demarat în 2007, programul *Romula – capitala Daciei Malvensis*, și-a propus ca valorificând potențialul arheologic al acestui sit să-l introducă în circuitul cultural și turistic.

Una dintre primele preocupări ale romanilor, la puțin timp după cucerirea Daciei, a fost aceea de a întări granițele ce separau noile teritorii ale imperiului de lumea barbară aflată la exteriorul limesului. În primii ani ai secolului al II-lea p. Chr., detașamentele de militari însărcinate cu apărarea frontierelor au început să construiască un sistem de fortificații așezate de-a lungul malului drept al Oltului. În acea perioadă își începe scurta existență Romula, capitala provinciei romane Dacia Malvensis. La început, așezarea care avea să devină unul dintre cele mai prospere orașe din zonă, a fost un simplu castru de pământ. În vremea împăratului Hadrian (117-138), după ce soldații au părăsit cetatea, localitatea a fost populată cu coloniști veniți din diverse zone ale imperiului, devenind astfel o așezare preponderent civilă. Din acest moment, Romula cunoaște o ascensiune rapidă. Ridicată la rangul de municipiu sub Hadrian, Romula este numită capitala provinciei Dacia Malvensis înainte de anul 170, după ce împăratul Marc Aureliu reorganizează Dacia, împărțind-o în trei provincii. Către sfârșitul secolului al II-lea, sau poate la începutul celui următor, Romula este ridicată la rangul de *colonia* de către împăratul Septimius Severus (193-211). Câteva decenii mai târziu numai, Romula se confruntă cu atacurile carpilor şi dacilor liberi. Cu toate că oraşul este restaurat şi pus sub protecție imperială, o dată cu retragerea aureliană (277 p. Chr.) el este abandonat de o parte a locuitorilor săi. Deşi numeroşi, cei rămaşi nu reuşesc să facă față incursiunilor barbare care se succed cu o frecvență din ce în ce mai mare astfel încât, în scurtă vreme, Romula cade în uitare, fiind redescoperită abia peste multe veacuri.

1. Redescoperirea Romulei. În anul 1689, în vreme ce străbătea câmpia Romanațiului, contele Luigi Ferdinando de Marsigli, ofițer şi inginer militar în armata austro-ungară, descoperă vestigiile unei vechi aşezări situate pe malurile Oltului.[1] În fragmentele de zidărie care aminteau încă măreția edificiilor demult distruse, în ruinele celor trei castre din cărămidă, Marsigli a recunoscut urmele unei cetăți care, în momentele sale de prosperitate, depășise în importanță şi în întindere multe dintre aşezările din acea regiune. Tabloul care se desfăşura sub privirile călătorului de la sfârşitul secolului al XVII-lea stătea drept mărturie a unui trecut marcat de însemnătate, deşi nimic din ceea ce se mai putea zări nu avea puterea de a dezvălui episoade din istoria acestui sit. Originea romană a aşezării era evidentă, ea fiind evocată de decorațiile risipite pe alocuri, de blocurile mari din calcar ori de zidurile masive. În privința originii sale, la acea epocă nu a fost găsit nici un indiciu care ar fi putut preciza în vremea cărui împărat fusese fondată, când şi în ce condiții fusese distrusă sau părăsită. Asemeni trecutului, numele său se pierduse şi el cu multă vreme în urmă iar Marsigli notează în însemnările[2] sale că localnicii îi istorisiseră că aşezarea părăsită ar fi *cetatea Antina*.

Ce anume fusese *cetatea Antina*[3] nu se ştia şi poate că misterul care o învăluia i-a determinat pe mulți, în decursul timpului, să o viziteze, să o studieze şi să o prezinte în diverse scrieri. Nu încape îndoială că faima ei, care se datora mai ales dimensiunilor sale şi numărului mare de vestigii rămase, s-a dus până departe. Însuşi Dimitrie Cantemir, aflând de la un drumeț din țara muntenească de vechiul oraş părăsit din câmpia Romanațiului, îl amintea în *Hronicul vechimei romano-moldo-vlahilo* – lucrare în care menționează nu numai numele *cetății Antina* ci şi legenda lui Ler împărat ale cărui curți, se zicea,

* Ioana Maria Petrescu, Bogdan Stanciu, Emil Creangă: Universitatea *Spiru Haret*, Facultatea de Arhitectură. Intervenție la Simpozionul *Arhitectură. Restaurare. Arheologie* în anul 2009 (ARA/10).

1 Față de poziția de la finele sec. al XVII-lea lunca Oltului apare astăzi deplasată cu 6 km spre est.

2 Marsigli.

3 După D. Tudor numele *Antina* provine de la cameele denumite de localnici *antice* (acum 200 de ani, în zonă fuseseră descoperite anual în jur de 50 de *antice*). Tudor 1968a, p. 114.

Excerpt from ARA Reports 1, 2010.

că s-ar fi aflat chiar acolo.[4]

La începutul secolului al XIX-lea numărul consemnărilor referitoare la aşezare va spori în mod semnificativ; istoricul grec Dionisie Fotino o pomeneşte în *Istoria generală a Daciei* apărută în anul 1818. La cererea marelui vornic Mihalache Ghica, Vladimir de Blaremberg întreprinde primele săpături în sit şi tratează subiectul într-un articol intitulat *Ruinele Caracalului*, publicat în 1836 în revista „Muzeul Naţional". În cea de-a doua jumătate a veacului, oraşul şi istoria lui pierdută ajung să intrige din ce în ce mai multe personalităţi de seamă ale lumii culturale şi ştiinţifice atât din Principate cât şi din Transilvania. Cezar Bolliac, Alexandru Odobescu sau V. A. Urechia sunt câţiva dintre cei care s-au aplecat asupra subiectului, lucrările lor încercând să ajute la dezvăluirea istoriei locului. Unii dintre aceşti pasionaţi s-au încumetat să emită chiar ipoteze cu privire la originea şi denumirea oraşului. August Treboniu Laurian, de pildă, identifică ruinele de la Reşca cu anticul *Pinum* de care aminteşte Ptolemeu[5] în vreme ce Vladimir de Blaremberg crede că este vorba despre Buridava.[6] Cezar Bolliac vede în denumirea populară *Antina*, o variantă a originalului *Antonina*, nume ce trimite cu gândul la împăratul Antoninus Caracalla (211-217).[7] Nici una dintre teoriile vehiculate de-a lungul veacului nu se dovedeşte, însă, a fi reală. În 1880, descoperirea unui număr de cinci inscripţii, prinse pe una dintre centurile de fortificaţie ale aşezării a reprezentat un moment crucial pentru istorici. Pornind de la textele găsite, Grigore Tocilescu reuşeşte să demonstreze că marele oraş care a trezit interesul atâtor cărturari şi colecţionari este *Romula*, cel mai mare centru din zonă, cândva capitala provinciei romane *Dacia Malvensis*.[8]

2. Cercetarea ştiinţifică la Romula. Studiile sistematice, cu caracter ştiinţific, încep odată cu secolul XX. În 1900, Grigore Tocilescu şi inginerul topograf Pamfil Polonic iniţiază cea dintâi cercetare ştiinţifică a sitului. Descoperirile făcute în vara anului 1900 sunt prezentate de Pamfil Polonic în *Raportul general asupra săpăturilor de la Reşca, oraşul antic Romula, cercetate de la 17 iunie până la 8 septembrie 1900* şi apoi sintetizate şi publicate de Tocilescu în lucrarea sa *Fouilles et recherches archéologiques en Roumanie* apărută de asemenea în anul 1900.[9] Zece ani mai târziu, Romula face obiectul celei de-a doua campanii de săpături arheologice conduse de această dată de Al. T. Dumitrescu. După un început promiţător, săpăturile încetează pentru mai bine de cinci decenii. Între cele două războaie situl de la Reşca este cercetat îndeaproape de Dumitru Tudor care îl străbate la picior şi examinează materialele descoperite întâmplător, inventarierea şi analiza acestora făcând obiectul unei serii de articole.

În 1965, profesorul Tudor reuşeşte să obţină sprijinul unor instituţii de prestigiu precum Muzeul de Istorie al României şi Muzeul Militar Naţional, care vor susţine cercetările arheologice ce se vor desfăşura începând cu această dată.[10] În cursul campaniilor care au urmat au fost investigate zone situate în centrul oraşului roman dar şi la periferia acestuia, au fost dezvelite clădiri din forum şi porţiuni din sistemul defensiv care îl proteja, cartiere situate la marginea aşezării, precum şi necropole ale oraşului.

În ultimii ani săpăturile s-au concentrat într-un sector aflat în partea de nord, în afara zidului de incintă construit la jumătatea veacului al III-lea p. Chr. Zona în cauză făcuse, încă din anul 1965, obiectul unor cercetări amănunţite, punctele de interes fiind reprezentate în special de cartierul de producţie a ceramicii situat în acest perimetru şi de necropola de nord. Campaniile recente au adus atât lămuriri suplimentare cu privire la viaţa oraşului cât şi date referitoare la istoria post-romană a locului.

3. Punerea în valoare a Romulei.[11] Până în prezent, situl de la Romula – Reşca s-a bucurat de o atenţie crescută din partea specialiştilor. Rezultatele cercetărilor arheologice – cercetări care se desfăşoară aici de mai bine de un secol, fără vreo întrerupere semnificativă – au fost publicate în ţară şi în străinătate, aducând la cunoştinţa tuturor celor interesaţi informaţii referitoare la evoluţia capitalei *Daciei Malvensis* precum şi la rolul pe care l-a jucat ea pe plan regional. Lucrările apărute în decursul timpului, datorate în special arheologilor care şi-au dedicat activitatea studiului Romulei prezintă în detaliu aspecte din cele mai diverse legate de viaţa materială şi spirituală a acestui oraş. Din păcate, însă, acest obiectiv se află în atenţia unui grup restrâns de profesionişti, fiind complet necunoscut publicului larg.

În momentul de faţă, pentru majoritatea populaţiei, numele Romula nu are nici un ecou. Cu toate că acest lucru ar trebui să ne îngrijoreze, nu are de ce să ne mire întrucât cei care

[4] Unii au văzut în Ler împărat pe împăratul Galeriu însuşi, lucru contestat de Dumitru Tudor. (Se ştie că mama lui Galeriu – care era originară de la nordul Dunării şi al cărei nume se pare că ar fi fost Romula – a părăsit Dacia din cauza atacurilor carpilor şi s-a refugiat în apropiere de localitatea Serdica, actuala Sofia, unde a dat naştere viitorului împărat). Tudor 1968b, 343.

[5] Mărgărit Tătulea 1994, p. 8.

[6] Tudor 1968a, p. 188.

[7] Dincă, Grigorescu, Popovici 2007, p. 41. În anul 215 împăratul Marcus Aurelius Antoninus Caracalla a fost în Dacia unde a luptat împotriva goţilor. Se pare că veteranii care i-au fost alături, fiind împroprietăriţi, au întemeiat o aşezare care a purtat numele împăratului. E de presupus că aceste date l-au determinat pe Cezar Bolliac să creadă că *Antonina* (de la Antoninus, numele lui Caracalla) a fost fondată cu acea ocazie.

[8] Mărgărit Tătulea 1994, p. 43. Aşa cum arată Corneliu Mărgărit Tătulea, Tocilescu este cel care stabileşte că vestigiile de la Reşca au aparţinut capitalei Daciei Malvensis, Romula. Trebuie menţionat, însă, că primul care face asocierea între *cetatea Antina* şi Romula este August Pessiacov.

[9] Mărgărit Tătulea 1994, p. 10.

[10] Începând cu anul 1965, săpăturile arheologice de la Romula au căpătat o cu totul altă amploare în comparaţie cu cele două campanii desfăşurate la începutul secolului. Numărul specialiştilor s-a multiplicat, suprafeţele cercetate s-au extins, s-au înmulţit punctele de interes studiate. Dumitru Tudor a fost secondat de arheologi specializaţi în domenii diverse. Printre aceştia îi amintim pe Gheorghe Popilian, care s-a ocupat în bună măsură de atelierele meşteşugăreşti, lămurind o seamă de aspecte cu privire la viaţa economică şi la ceramica găsită şi produsă în zonă. Colonelul Cristian. M. Vlădescu s-a aplecat în primul rând asupra studiului sistemelor de fortificaţii, în timp ce Mircea Babeş a cercetat necropolele Romulei. Trebuie menţionat de asemenea că cercetările nu s-au limitat la lumea romană, fiind analizate, în egală măsură, descoperirile din epoca neolitică, a bronzului şi a fierului precum şi urmele de locuire post-romană.

[11] Pentru o mai bună înţelegere a aspectelor referitoare la punerea în valoare a sitului Romula – Reşca trebuie urmărit tabelul anexat care conţine o analiză *SWOT* prin intermediul căreia sunt evidenţiate calităţile, lipsurile, potenţialul latent şi principalele riscuri care privesc situl.

Excerpt from ARA Reports 1, 2010.

nu se ocupă de istorie sau arheologie nu au cum să afle ceva legat de subiectul în discuție. Manualele de istorie, primele care ar trebui să aducă la cunoștința oricărui copil despre existența coloniei romane de pe malul Oltului trec cu ușurință peste capitolul în cauză, astfel încât cea mai mare parte a elevilor trec prin școală fără să fi auzit măcar de Romula. Evident, situația nu ar fi gravă dacă copiii, și nu numai, ar avea la dispoziție cărți sau articole pe această temă, scrise într-un limbaj ușor accesibil. În lipsa unor asemenea lucrări însă, pentru publicul nespecialist, singura ocazie de a afla despre fosta capitală a provinciei romane o reprezintă vizitarea muzeelor de istorie din țară unde este expus patrimoniul mobil recuperat de la Romula.

Valoarea sitului de la Reșca nu poate fi negată, cea mai bună dovadă a însemnătății lui fiind, pe lângă interesul științific pe care continuă să-l suscite și astăzi, includerea sa în lista patrimoniului în rândul monumentelor de importanță națională.[12] În mod normal, un obiectiv ca cel de față trebuie pus în valoare. Dar ce anume presupune punerea în valoare în cazul de față? Pentru a simplifica situația, ne putem limita la două moduri distincte de valorificare a sitului: unul cu caracter științific, destinat publicului de specialitate, altul, pentru publicul larg, cu rol preponderent cultural-turistic. Până acum, datorită unor arheologi renumiți ca Grigore Tocilescu, Dumitru Tudor sau Gheorghe Popilian, valorificarea științifică a atins cote ridicate. În ceea ce privește cel de-al doilea aspect al problemei – care pare să fi fost complet neglijată – lucrurile sunt mai complicate. Pentru a cunoaște acest obiectiv, publicul trebuie să intre în contact direct cu el, prin vizitarea sitului,[13] sau indirect, prin intermediul unor programe cu rol educativ sau al unor informații difuzate în mass-media. Așa cum poate constata oricine, în acest moment contactul „indirect", nu funcționează deloc. Cât despre cel „direct", ținând cont de faptul că la suprafața pământului nu mai există nici o urmă vizibilă a așezării romane, locul nu prezintă nici un fel de atractivitate.

Referitor la valorificarea științifică, în prezent se pune din ce în ce mai des problema mutării centrului de interes din partea de nord a orașului în perimetrul forului, situat în zona islazului comunal al satului Reșca. Echipele de arheologi care lucrează acum la Reșca[14] presupun că o nouă campanie arheologică efectuată în acest punct aflat chiar în inima orașului antic ar putea aduce la lumină nu numai artefacte ci și structuri de dimensiuni mari, provenind de la clădirile ridicate aici în urmă cu aproape două milenii. Această ipoteză, care cel puțin până în prezent pare să fie confirmată de măsurătorile magnetometrice,[15] ridică semne de întrebare referitoare la atitudinea pe care ar trebui să o adopte specialiștii în cazul descoperirii unor structuri relevante pentru evoluția și viața orașului.

Aducerea la lumină a unor resturi de clădiri și posibilitatea reconstituirii parțiale a structurii pe care a avut-o cândva orașul ar însemna pentru situl de la Reșca o nouă etapă. Astfel, descoperirea unor vestigii importante și conservarea lor *in situ* ar asigura, înainte de toate, vizibilitatea obiectivului. Devenit vizibil, situl va trezi, cu siguranță, interesul unei părți a publicului, iar lucrul acesta va contribui în bună măsură la cunoașterea unei părți din trecutul Romulei în rândul populației. Dacă avem în vedere că în imediata apropiere a Reșcăi se mai află și alte monumente de importanță locală sau națională[16] cum ar fi cetatea Sucidava, mănăstirile Brâncoveni și Hotărani sau clădiri reprezentative din orașul Caracal, vom ajunge la concluzia că situl Romula – Reșca are toate șansele să devină unul dintre centrele cu potențial cultural-turistic care să contribuie la o mai bună cunoaștere a sudului Olteniei.

Cu toate că scenariul expus mai sus nu este rupt de realitate, concretizarea lui este ceva irealizabil deocamdată. Demararea unui proiect care să prefigureze, pe lângă cercetarea forului și restaurarea, conservarea și punerea în valoare a eventualelor structuri îngropate aici ar necesita nu numai alocarea unor sume importante ci și mobilizarea unui număr considerabil de specialiști pregătiți să rezolve problemele ivite pe parcurs. În cazul în care Romula ar fi un obiectiv cunoscut de toată lumea, s-ar putea găsi, la un moment dat, fondurile necesare pentru efectuarea acestor lucrări. Dar capitala *Daciei Malvensis* le este cunoscută doar specialiștilor, iar acest lucru reprezintă un impediment în ceea ce privește obținerea sumelor de care este nevoie aici,[17] întrucât este lipsit de sens să investești în ceva care nu prezintă un real interes. În aceste circumstanțe, fără a neglija cercetarea arheologică, accentul ar trebui pus pe informarea și pregătirea marelui public cu privire la existența și în special importanța sitului de la Reșca. În momentul în care situl va deveni cunoscut, orice proiect de punere în valoare a potențialului arheologic va avea șansa să fie susținut financiar iar Romula va putea deveni un obiectiv cultural și turistic de referință.

[12] Lista Monumentelor Istorice, 2004, Județul Olt: Situl arheologic de la Reșca-Romula, punct „Dâmbul Morii", poziția 90, cod OT-I-s-A-08527; Orașul roman Romula, poziția: 92, cod OT-I-m-A-08527.02; Așezare sec. II a. Chr. Latène, poziția 93, cod OT-I-m-A-08527.03; Necropola plană a orașului Romula, poziția 94, cod OT-I-s-A-08528; Necropola tumulară a orașului Romula, poziția 95, cod OT-I-s-A-08529.

[13] Acest așa zis contact „direct" poate fi realizat și prin intermediul pieselor de patrimoniu mobil expuse în muzeele din țară. În general însă, vederea unor vestigii prezervate *in situ* are un impact mult mai puternic asupra oamenilor, fiind mai relevantă pentru istoria unei așezări decât vizitarea unui muzeu în care sunt expuse artefacte descoperite la fața locului.

[14] În prezent, responsabil științific pentru cercetarea sitului Romula – Reșca este arheologul Mircea Negru, conferențiar la Faculatea de Istorie din București a Universității *Spiru Haret*; în echipa de cercetare sunt incluși arheologii Petre Gherghe și Lucian Amon de la Universitatea din Craiova; campaniile de săpături se desfășoară sub supravegherea directorului Muzeului Romanațiului din Caracal, George Mihai.

[15] Măsurătorile magnetometrice în perimetrul islazului au fost efectuate în iulie 2008 de Cornelia Marin, conferențiar la Facultatea de Geografie și geografia turismului din București din cadrul Universității *Spiru Haret*.

[16] Cu toate că multe dintre obiectivele culturale situate în regiune sunt listate în categoria monumentelor de importanță națională, nici unul dintre ele nu este foarte cunoscut marelui public.

[17] În momentul de față, o piedică serioasă pentru obținerea unor fonduri în vederea cercetării și valorificării potențialului arheologic al sitului o reprezintă și situarea obiectivului într-o zonă defavorizată din punct de vedere economic.

Excerpt from ARA Reports 1, 2010.

S	W	O	T
PUNCTE TARI	PUNCTE SLABE	OPORTUNITĂȚI	PERICOLE
1. Importanța sitului arheologic Romula-Reșca Percepția publicului specialist / nespecialist asupra Romulei			
Sit arheologic important: - Sit arheologic cu statut de monument, grupa valorică A, figurând în LMI/ 2004, Județul Olt cu următorul cod: OT-I-m-A-08527.02 Justificare: - Oraș roman (înc. sec II); - *municipium* și colonie romană (sf. sec. II); - capitală a provinciei Dacia Malvensis (ante 170); - posibilitatea suprapunerii (parțiale) dintre Romula și orașul dacic Malva. - **Sit arheologic cunoscut specialiștilor** (arheologi, istorici).	**Sit arheologic necunoscut nespecialiștilor/ publicului larg.** Cauze: - Lipsa unor mijloace de informare a populației asupra existenței și importanței sitului de la Reșca.	- Posibilitatea ca situl de la Romula să devină un **obiectiv cultural** cunoscut/ renumit.	- **Riscul ca situl de la Romula să rămână necunoscut** (pentru multă vreme) publicului nespecialist.
2. Valorificarea științifică a sitului Romula-Reșca (în legătură cu punctele 3 și 4)			
- **Sit valorificat d. p. d. v. științific:** cercetare arheologică cu caracter științific de la începutul secolului XX; după 1965, cercetări arheologice sistematice.		- Posibilitatea ca șantierul de la Romula să devină un **centru de formare a specialiștilor**, mai ales a celor care se ocupă de epoca romană.	
- **Situarea centrului orașului antic sub islazul comunal** (zonă neconstruită, în proprietatea primăriei).	- Situarea celei mai mari părți a orașului antic Romula sub satele Reșca, Dobrosloveni, Hotărani și Fărcașele: - **Restrângerea ariei care poate fi cercetată arheologic**.	**- Posibilitatea continuării cercetărilor** într-o zonă cu potențial arheologic ridicat.	- Riscuri privind **identificarea și cercetarea unor zone cu potențial arheologic** ridicat. - Riscul **distrugerii unui material arheologic** valoros.
- **Existența unor vestigii arheologice provenind de la construcțiile din for** – confirmată de ultimele măsurători magnetometrice efectuate în perimetrul islazului comunal.	- **Lipsa totală a vestigiilor (structuri arhitecturale) la suprafața solului.** Cauze: - Constituirea satelor Reșca, Dobrosloveni, Hotărani și Fărcașele. - Distrugerea structurilor supraterane din zidărie prin recuperarea și vânzarea cărămizii. - Distrugerea vestigiilor prin cercetări cu caracter neștiințific.	- Posibilitatea dezvelirii și cercetării vestigiilor îngropate urmată de **restaurarea, conservarea și punerea lor în valoare**. - Posibilitatea construirii unui **muzeu arheologic *in situ*.**	- Riscul ca **vestigiile descoperite să nu aibă relevanță** pentru istoria orașului roman. - Riscul ca **starea vestigiilor** descoperite să nu permită restaurarea și punerea lor în valoare (stare foarte proastă de conservare, operațiuni prea costisitoare).
3. Potențialul turistic al sitului Romula-Reșca (determinat de punctele 2 și 4)			
Situarea sitului de la Reșca-Romula în apropierea altor obiective cu potențial turistic: - Orașul Caracal, mănăstirea și turnul de la Hotărani și monumentele de grupă A: mănăstirea Brâncoveni, cetatea Sucidava, așezarea de la Vădastra.	- **Lipsa unor atracții turistice importante**/ cunoscute la nivel național. - Amplasarea sitului într-o **regiune „defavorizată”** din punct de vedere economic.	- Posibilitatea ca împreună cu alte obiective din apropiere, situl de la Romula-Reșca să formeze un pol de **atracție turistică** pentru sudul Olteniei.	- **Imposibilitatea valorificării** cultural-turistice a sitului de la Romula-Reșca.
4. Finanțarea intervențiilor în situl arheologic Romula-Reșca (determină punctele 2 și 3)			
	Lipsa fondurilor necesare pentru: - efectuarea cercetării arheologice; - restaurarea, conservarea și punerea în valoare a sitului Romula-Reșca.	- **Posibilitatea obținerii unor fonduri** pentru: - cercetarea arheologică; - restaurarea, conservarea și punerea în valoare a sitului Romula-Reșca.	- Riscul de a întâmpina **dificultăți în obținerea fondurilor** necesare pentru cercetare și punere în valoare a sitului (de la limitarea unor eventuale investiții până la lipsa totală a fondurilor – pentru limitarea sau evitarea pierderilor financiare).

Bibliografie

Dincă, Grigorescu, Popovici 2007 = Dincă D. R., Grigorescu V., Popovici S. , *Monografia Municipiului Caracal*, 2007.

Giurescu 1971 = Giurescu C. C., *Istoria românilor din cele mai vechi timpuri și până astăzi,* București, 1971.

Marsigli = Marsigli L. F., *Danubius Pannonico-mysicus observationibus geographicis, astronomicis, hydrographicis, historicis, physicis perlustratus,* Haga, 1726.

Mărgărit Tătulea 1994 = Mărgărit Tătulea C., *Romula-Malva,* București, 1994.

Tudor 1968a = Tudor D., *Oltenia romană,* București, 1968.

Tudor 1968b = Tudor D., *Orașe, tîrguri și sate în Dacia romană*, București, 1968.

Vlădescu 1986 = Vlădescu C. M., *Fortificațiile romane din Dacia inferior*, Craiova, 1986.

Mioara Lujanschi*. MONUMENTUL ÎNTRE RESTAURARE ŞI DESTINAȚIE

Introducere. Se vorbește mult despre dezvoltarea turismului cultural ca factor de dezvoltare durabilă. Patrimoniul construit poate să beneficieze de acțiuni complexe de restaurare, conservare şi valorificare prin elaborarea unor proiecte integrate dar şi printr-un management profesionist bazat pe recomandările incluse în Carta interpretării şi prezentării siturilor de patrimoniu cultural (ratificată de ICOMOS în 2008).

Planul de management integrat identifică valorile culturale, garantează protecția acestora aplicând metode şi instrumente legale, administrative, financiare şi tehnice, fundamentate prin acțiuni strategice şi specifice adecvate.

Interpretarea este parte integrantă a procesului de conservare şi management a obiectivului de patrimoniu.

Dezvoltarea conceptului. Interpretarea este forma prin care este prezentat şi explicat publicului un obiectiv de patrimoniu şi se referă la suma de activități menite să potențeze valoarea şi specificitatea monumentului şi să atragă interesul publicului. Interpretarea se realizează în cadrul unui spațiu definit, printr-o infrastructură modernă, cuprinzând ghiduri şi pliante, calculatoare, ecrane, aplicații multimedia, pagini web, diverse medii de comunicare şi cu un personal specializat. Alte activități ce se organizează în cadrul centrului de interpretare se referă la programe educaționale, activități comunitare, acțiuni de cercetare ştiințifică, ateliere de instruire şi acțiuni de evaluare a procesului de interpretare.

Obiectivele principale descrise în Carta interpretării şi prezentării siturilor de patrimoniu cultural (ratificată de ICOMOS în 2008) sunt următoarele:

Accesul fizic şi accesibilitatea intelectuală: în programele de prezentare, trebuie avută în vedere posibilitatea accesului uşor al turiştilor (trasee clare, marcaje etc.) şi un nivel de prezentare accesibil publicului.

Sursele de informare: prezentările şi interpretările trebuie să fie făcute prin metode ştiințifice şi educative acceptate, şi ținând cont de tradițiile culturale curente.

Contextul şi amplasarea: interpretarea sitului de patrimoniu trebuie să țină seama de contextul cultural, social şi natural şi de amplasarea sa.

Respectul față de autenticitate: interpretarea şi prezentarea obiectivelor de patrimoniu trebuie să țină cont de autenticitate.

Sustenabilitatea: programul de interpretare şi prezentare a sitului va avea între obiectivele sale sustenabilitatea socială, financiară şi a mediul natural, şi va ține cont de cadrul natural şi cultural.

Parteneriatul: interpretarea şi prezentarea sitului de patrimoniu trebuie să fie rezultatul colaborării între profesioniştii în patrimoniu, proprietari, comunități locale şi alte părți interesate.

Cercetare, Instruire şi Evaluare: activități permanente de cercetare, instruire şi evaluare sunt componente importante ale procesului de interpretare a sitului de patrimoniu cultural.

Cu creativitate şi informație organizată pe serii de teme selectate în funcție de importanța unor elemente ale sitului, de istorie sau tradiție locală sau/şi de nivelul de informație disponibilă la un moment dat sau/şi de vectorii de interes ai publicului contemporan, se poate propune o interpretare „a momentului", care să stimuleze curiozitate şi interes suplimentar. Detaliile privind lucrările de conservare şi de prezervare pot constitui elemente suplimentare de interes – atât pentru sublinierea bunelor practici, cât şi pentru informarea publicului şi a autorităților interesate asupra necesităților următoare pentru întreținerea şi dezvoltarea sitului.

Interpretarea este un instrument vital în managementul destinației unui monument. Cum? Prin calitatea intervențiilor, prin asigurarea informațiilor directe şi indirecte, prin stimularea inteligenței, dar şi prin reducerea barierelor de înțelegere.

Cultura, factor de dezvoltare durabilă. Noile mecanisme financiare la care România are acces până în 2013 permit ca, pe baza unui plan de management integrat să fie identificate surse bugetare pentru micro-proiectele conținute de programarea inițiată prin acest fel de sisteme de programare. Pentru a beneficia de aceste surse de finanțare dedicate patrimoniului cultural, trebuie să ținem cont de criteriile de eligibilitate, de prioritățile strategice şi de scopul general al finanțării.

Criterii generale de evaluare sunt relevante în majoritatea finanțărilor:

1. Calitatea programării şi coerența internă (validitatea ideii directoare şi a obiectivelor specifice, validitatea strategiei, gradul de definire şi de integrare a proiectelor, coerența cu alte instrumente de dezvoltare locală, gradul de inovare);
2. Contribuția adusă priorităților regionale (vor fi evaluate: gradul de coerență cu obiectivele specifice ale măsurilor şi cu strategiile transversale, gradul de integrare cu alte proiecte prevăzute în programele naționale, proiecte regionale integrate şi alte instrumente de programare);
3. Durabilitatea tehnică (nivelul de proiectare, conformitatea urbanistică etc.);
4. Durabilitatea din perspectiva mediului înconjurător (impactul asupra mediului, evaluare strategică ex-ante);
5. Durabilitatea financiară (evaluarea mecanismelor financiare, resurse externe, analiza cost-beneficiu);
6. Durabilitatea economică, socială şi instituțională (impactul economic, impactul social, contribuția la

* Mioara Lujanschi: Centrul de Consultanță pentru Programe Culturale Europene. Intervenție la Simpozionul *Arhitectură. Restaurare. Arheologie* în anul 2009 (ARA/10).

Excerpt from ARA Reports 1, 2010.

regenerarea pieței muncii, existența intervențiilor referitoare la conformitatea juridică și siguranță);

7. Durabilitatea administrativă și managerială (evaluarea parteneriatului, modelului de management etc.).

Cultura a devenit o prioritate pentru politicile şi bugetul Europei lărgite din 2007-2013, asociată cu ideea de diversitate europeană. Membrii Parlamentului European au concluzionat că sectorul cultural este unul în creştere, care va crea locuri de muncă şi va contribui semnificativ la PIB-ul Europei lărgite. Industriile culturale şi cele creative (audiovizualul, turismul cultural, arhitectura, restaurarea patrimoniului, designul, multimedia, meseriile tradiționale, producția de carte și spectacole etc.) sunt stimulate financiar şi au devenit priorități în strategiile de dezvoltare durabilă.

Pentru ca programele finanțate din fonduri europene să răspundă nevoilor reale în domeniul culturii este nevoie ca planificarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea acestora să fie făcute transparent, cu participarea tuturor potențialilor beneficiari eligibili (autorități centrale și locale, instituții de cultură și de cult, societatea civilă și mediul privat).

Principiul parteneriatului, prevăzut în Regulamentul Consiliului European privind dispoziții generale asupra Fondurilor Structurale, cere realizarea parteneriatului guvernului cu parteneri sociali în pregătirea, implementarea, monitorizarea și evaluarea programelor finanțate din fonduri structurale:

- să se analizeze contextul;
- să se cunoască nevoile, resursele și prioritățile;
- să se stabilească relațiile între contextul extern și potențialul intern;
- să se asigure coerența internă și externă a demersului (matricea logică).

Comisia Europeană are o metodologie operațională a proceselor de planificare, implementare și evaluare a programelor și proiectelor derulate din fonduri europene. Programarea se face pentru o perioadă de 7 ani, iar în acest timp se fac evaluări ex-ante, intermediare și ex-post, atât la nivelul Comisiei Europene cât și la nivelul fiecărui stat membru UE.

O bună cunoaştere a acestor mecanisme în cadrul instituțiilor specializate în domeniul patrimoniului cultural reprezintă fundamentul calității unui proiect de succes prin care să se acționeze pe baza unui plan de management integrat pentru punerea în valoare a patrimoniului ca destinație turistică.